

Timotheus Vodička a jeho perzifláž návodu k recenzentské praxi

Petr Hora

Přetisk Vodičkovy perzifláže návodu k snadnému a rychlému ovládnutí recenzentského řemesla jednak se zpožděním připomíná čtyřicáté výročí úmrtí tohoto opomíjeného olomouckého rodáka, jednak – a to především – jedno z témat, jimiž se vážně zabýval takřka od počátku své literární a publicistické činnosti. Ta je spojena s revue Řád, vydávanou v letech 1932-1944 konzervativními katolickými intelektuály. Spolu s několika dalšími svými generačními vrstevníky, po únoru 1948 vesměs hrubě mocensky postiženými politickými represemi, se rozhodl vydávat (obzvláště zpočátku zcela amatérsky) periodikum prezentující především slovesné umění katolíků a spolu šířit myšlenky politického konzervativizmu. Jako redaktor Řádu působil Vodička více méně fakultativně, neboť dle dostupných údajů redigoval jen několik čísel prvního a druhého ročníku a míru jeho podílu na redigování ročníků pozdějších lze pak jen obtížně určit. Mnohem aktivněji si vedl jako přispěvatel. Publikoval tu pod svými jmény (Timotheus nebo Vavřínek)¹ řadu kritických článků a nejméně pod jedním pseudonymem (Spectator) zásoboval poměrně pravidelně drobnými publicistickými žánry (poznámkami, ironickými komentáři, fiktivní korespondencí, invektivami apod.) rubriku Listy z Československa.² V nich bezprostředně reagoval na aktuální

podněty kulturní a politické reality, využíval je k vyjádření svých i kolektivních kritických postojů k nim prostředků komiky. Názory na její kvality se zásadně rozcházejí. Právě v souvislosti s touto snahou vědomě pěstovat a rozvíjet humor a satiru v literárně kritické činnosti za daných okolností stojí za připomenutí, že již první ročník Řádu přinesl mj. Vodičkovu parodii bajek Karla Čapka pod titulem *Aesop literární čili Bajky o kritice*.³ V ní vytýká soudobé umělecké kritice nedostatek akribie, kompetence, originality, samostatnosti a nezávislosti, protože kritici prý ke svým hodnotícím soudům dospívají po způsobu papoušků, kteří na jarmarcích losují zcela nahodile příznivá či naopak nepříznivá znamení. Ztělesněním tohoto typu literární kritiky byl Vodičkovi zejména František Götze, jehož některé příznačné mluvní obraty zařadil později mezi „ukázkou z klasické frazeologie české recenze“ svého *Stručného slovníčku recenzentského*, připojeného dodatkem ke klíčové části „návodu“, jak zvládnout řemeslnou stránku recenze. Vedle inspirací z Götze a A. M. Píši čerpal Vodička především z textů F. X. Šaldy, jehož výrazivo se stalo opěrným sloupem jeho *Stručného slovníčku*.

Nelze se podívat, budou-li dnešnímu čtenáři některé reálie Vodičkova původního textu – není jich mnoho – zcela cizí, hvězdně vzdálené. „Je samozřejmé,“ míní

např. autor v úvodu, „že... musí mít recenzent také k dispozici papír, inkoust a péro, nevládne-li psacím strojem.“ Na jiném místě zase požaduje, aby měl „každý pokrokový recenzent kartotéku slov, obrátů a vět, jichž nejčastěji používá“. V době, kdy „návod“ vznikal, Vodička ovšem nemohl předpokládat všechny ty pronikavé technické změny, jež zásadně poznamenají recenzentskou a vůbec publikační praxi a promění ji v nadcházejících letech a desetiletích. Snad o nich ani neuvažoval. A snad o nich ani uvažovat nechtěl. Proč taky? Jeho záměrem bylo zjednat vážnost recenzentské činnosti navenek i dovnitř, aby jí nebylo upíráno místo, které jí podle něj společensky neodpovědně náleží, a aby jí nedbalostí a nezodpovědným rutinérstvím nepoškozovali sami recenzenti. Nešlo mu o to, čím, nýbrž co a jak.

Pozoruhodným příspěvkem k vzhledu do této problematiky je výše zmíněný *Stručný slovník recenzentský*, vlastně Vodičkův autorský frazeologický slovník, který je po obsahové stránce také historickým dokladem. Nikoliv podstatou a smyslem své existence, protože ty zůstávají neměnné. Změnila se jen jeho obsahová stránka, tj. konkrétní výrazy, slovní spojení a obraty, jež průběžně nahrazovaly a nahrazují výrazy, slovní spojení a obraty novější a jejichž trapnost dnes proti minulosti zmnožuje ještě rostoucí počet chyb proti češtině. Vodička tak vyjádřil nejen znepokojení nad postavením a stavem žánru, nad jeho jazykovou a ideovou úrovní, nad výrazovou nepůvodností či naopak strojeností, nedostatkem invence i jinými nedostatky, ale zároveň též věcně přispěl ke kritice fráze, byť ve velmi úzkém prostoru jediné disciplíny.

Poznámky:

1 Timotheus bylo Vodičkovy jméno křestní, Vavřinec pak jméno řeholní, jež přijal po svém vstupu do benediktinského řádu v Praze – Břevnově na konci třicátých let dvacátého století. Trapného omylu se v této souvislosti dopustila Alena Hájková ve studii „Čapkův humor“ v jubilejní brněnské čapkovské „kolektivní monografii“, kde uvádí na s. 255, že „se kompatibilitou filozofie Chestertonovy a Čapkovy zabývali především čeští katoličtí literární badatelé, zejména *dva Vodičkové, Timotheus a Vavřinec*.“ (Sic! – zvýraznil P. H.) V uvedené studii pak Vodičku chápe jako dvě různé osoby, striktně je rozlišujíc, shledávajíc ovšem jejich mimořádnou duchovní spřízněnost, a jako dvě osoby figuruje Vodička pod uvedenými křestními jmény i ve jmenném rejstříku. Redakční zanedbání, nebo redakční nevědomost? Srov. Vlašín Štěpán a kol., *Kniha o Čapkovi*, Praha, Československý spisovatel 1988.

2 O této spolupráci podrobněji, byť jen náznakově, bez potřebné šíře a hloubky viz Soldán Ladislav, „Humor na stránkách Řádu“, in: Tydlitát Jan (ed.), *Karel Poláček a podoby humoru v české literatuře 19. a 20. století*, Boskovice, František Šalé – ALBERT 2004, s. 239-246.

3 Tamtéž.